

မူခိန်ကလံၤသိန်ဂီၤတၢ်ဆိတလဲၤကညီၤကိၢ်ကလံၤစိးသဝီတဖၣ် လူၢ်သီၤကိၢ်ဆၢၣ်-သးသမူတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်တဖၣ်တၢ်ထံၣ်ကွၢ်စီၤကွၢ်က့ၤတဖၣ် - ခံၣ်ဘျီတဘျီ

တၢ်ပိထံသ့ၣ်ညါလံာ်အဖျၢၣ်(Research Briefing) တဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢ
အဲၣ်လုၢ်စိး(Ashley South)ဒီးဂိုၣ်စိး(Joe South)န့ၣ်လီၤ.

လါမ့ၤၤၣ်န့ၣ်

ဒွဲၣ်အူၤထီၣ်မၤအူၤလၢဒုးပူၤ



→ တၢ်မၤနီၣ်

ပူၤသဝီၤသဝီၤ

တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးၤစ့ၣ်န့ၣ်တဖၣ်ဒီးသးသမူ
တၢ်ဖးအိၣ်မၤအိၣ်တဖၣ်

ခိၣ်ဃၢၤန့ၣ်တၢ်ဆီၣ်တလဲၤအယီၤ
တၢ်ဒိၣ်တဖၣ်ထံးတဖၣ်

တၢ်ဟ့ၣ်ကူၢ်တဖၣ်



လူၢ်သီၣ်ဆၢၣ်သးသမူတၢ်ဖးအိၣ်မၤအိၣ်တဖၣ်
တၢ်ထံးကွၢ်စီၣ်ကွၢ်တဖၣ်-ခံၣ်တၢ်ဂျီ

တၢ်မၤနီၣ်

တၢ်ယီၤထံးသ့ၣ်ညါလံာ်အဖျၢၣ် (research briefing) တဘျီအံၤဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢတၢ်လဲၤဟးဆူလူၢ်သီၣ်ဆၢၣ်(ကညီဒီကလုာ်စၢၤဖျၢၣ်ကရၢၤမုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၢၢ်ကညီကီၢ်ကလံးစးတ
ကပၤသးက့ၤ) စၢၤတၢ်သးသီလီၤအဖျၢၣ်၂၀၂၂န့ၣ်န့ၣ်လီၤတၢ်လီၤတတီၤအံၤအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢယီၤလိာ်တၢ်မုၢ်တၢ်န့ၣ်ကရၢၤ (Salween Peace Park)¹ ကလံးစး တကပၤ န့ၣ်လီၤ.

ယၤ(ပုၤကွဲးလံာ်)လဲၤဟးအိၣ်သကိးယီၤသီအတီၢ်ပူၤဖဲကစၢၤခိၣ်သဝီၤဒီးတၢ်လီၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ်ပုၤတဝၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်လၢအိၣ်ဒီးပုၤဘျးစဲလၢယၤအနီၣ်ယံာ်လံာ်န့ၣ်.ဘၣ်ဆၢၣ်ပဝဲပုၤလဲၤ
တၢ်အကျါတဂၤဒုတလဲၤတုၤပူၤတၢ်လိာ်ဖဲန့ၣ်နီၣ်တဘျီဘၣ်.တၢ်သံကွၢ်တဲသကိးတၢ်ဒီးကရူၢ်(၂)ကရူၢ် (Focus Group Discussion) ဒီးတၢ်သံကွၢ်နီၣ်တဂၤစုာ်စုာ်လၢပုၤလၢအသ့ၣ်
ညါလီၤကဝီၤတၢ်အိၣ်သး (key informant interview) စၢၤန့ၣ်လီၤ.

ပူၤသဝီၤသဝီၤတဖျၢၣ်အံၤတၢ်အိၣ်သးလီၤဆီဒီးတၢ်လီၤအဂ့ၢ်အဂၤသန့က့ၤကညီကစၢၤခိၣ်ဖိတဖၣ်လၢအကထီၣ်အကလးန့ၣ်ထံာ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ကီၢ်ခဲသ့ၣ်တဖၣ်ဒု
လိးဂၢ်လိာ်အသးန့ၣ်လီၤ.တၢ်ကွဲးနီၣ်ဖျၢၣ်တဘျီအံၤအတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဝဲပုၤဟီၣ်ကဝီၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိၤလၢကပၤလီၤက့ၤအတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤလၢပုၤကစၢၤဒၣ်ဝဲ
လၢကီၢ်သ့ၣ်လၢအပူၤအဂီၢ်ကဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤပုၤအါဒၣ်တက့ၢ်အိၣ်ဒီးဘုသးလၢလၢလီၤလီၤလၢကအိၣ်ကအီၤအဂီၢ်သန့က့ၤဆၢကတီၢ်အါဒၣ်တက့ၢ်ဒုပုၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်ဖိတဖၣ် (IDPs) ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဝဲဒၣ်
တၢ်ကီၢ်ခဲသ့ၣ်တဖၣ်ပာ်ဃုာ်ဒီးပယီၤသးမုၢ်ဒိၣ်ဟဲခးတၢ်ညီန့ၣ်ဆူကမ့ၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဟံးဆူၣ်သဝီၤဖိတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးလီၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်
လီၤ.ကညီကီၢ်ကလံးစးတခီအံၤမ့ၢ်တဘျီရဲဝဲတၢ်ကီၢ်ခဲတၢ်တၢ်အဝဲအံၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်တယံာ်ဘၣ်ဒီးကဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲဒၣ်မုၢ်ခိၣ်ကလံးသီၣ်ဂီၢ်တၢ်ဆီၣ်တလဲၤဒီးတၢ်သ
ဘံာ်ဘျီတဖၣ်လၢအကမၤတံာ်တၢ်မၤလီၤစ့ၣ်က့ၤတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အီၤတၢ်တံာ်တၢ်ဘၢန့ၣ်လီၤ.

စံးဘျးဘၣ်ကညီဒီကလုာ်စၢၤဖျၢၣ်ကရၢၤလီၤခါးသး (KNU-HQ) ဒီးမုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၢၢ်လၢအသးက့ၤတၢ်လဲၤတၢ်က့တဘျီညါအံၤန့ၣ်လီၤ.စံးဘျးဘၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်အါအါစ့ၣ်ကီးဆူသရၢၢ်မုၢ် J,
Steve L ဒီးဟံာ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်လၢကီၢ်သ့ၣ်လၢသရၢၢ်ဖိလိဒီးသရၢၢ်မုၢ်ဆၢၣ်မုၢ်ဒီးတံၤသကိးသ့ၣ်တဖၣ်လၢကညီဒိၣ်ဃၢၤန့ၣ်ဒီးပုၤဂ့ၢ်ပီၤပုၤဘျးစဲကရၢၤ (KESAN) န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တိာ်ကျဲတခါအံၤအဂီၢ်ကျိၣ်စ့တၢ်မၤစၢၤဟဲလၢ UK Research and Innovation Global Challenges Research Fund (Grant reference number ES/T004509/1)
န့ၣ်လီၤ.

¹ ဃီာ်လိာ်တၢ်မုၢ်တၢ်န့ၣ်ကရၢၤအံၤအလီၤအထီၣ်အိၣ်ဝဲ၅၀၀၀၀၀က့ၤယါကံာ်လိမံာ်ထၢၣ်(စးထီၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖဲ၂၀၀၈န့ၣ်)တခါအံၤမ့ၢ်ဝဲအရူၢ်ဒိၣ်ကတၢ်တမံလၢတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီးတၢ်
ရဲၣ်သဲကတီၢ်အီၤဖဲကညီလီၤကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.ပုၤလၢအဟူးဂဲၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဆီၣ်တလဲၤထံာ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိၤလၢဘၣ်ထွဲဒီးလီၤကဝီၤကစၢၤအတၢ်ပတၢ်ဆုၤဒီးတၢ်ရဲၣ်သဲ
ကတီၢ်န့ၣ်ကဲထီၣ်ဝဲတၢ်အဒိအတဲာ်တခါသ့ၣ်လၢညါဆူမဲာ်ညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.ဃီာ်လိာ်တၢ်မုၢ်တၢ်န့ၣ်ကရၢၤဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲယူၤအဲအဲကွဲး (UN'sEquator) တၢ်လၢကပီၤခိၣ်ဖးဖဲ၁၅သီ၊
လၢယူၤ၂၀၂၀န့ၣ်တနီၣ်ဃီဒီးပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်(သရၢၢ်ဖိလိစ့ၣ်ထွဲ)မ့ၢ်ဝဲပုၤလၢအသ့ၣ်ထီၣ်ကညီဖိခိၣ်ဃၢၤန့ၣ်ဒီးပုၤဂ့ၢ်ပီၤပုၤဘျးစဲကရၢၤမၤန့ၣ်ဝဲကိလိဒ်မဲခိၣ်ဖး(ခိၣ်ဃၢၤန့ၣ်ခိၣ်ဖး)
The Noble Prize for Nature န့ၣ်လီၤ.



တၢ်မၤနီၣ်

→ ပူသဝီသဝီ

တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးစ့ၣ်တဖၣ်ဒီးသးသမူ
တၢ်ဖးအိၣ်မၤအိၣ်တဖၣ်

ခိၣ်ဃၢန့ၣ်တၢ်ဆီတလဲအယီ
တၢ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်

တၢ်ဟ့ၣ်ကူၢ်တဖၣ်

ပူသဝီသဝီ

ပူသဝီသဝီ (တၢ်အံၤတမ့ၢ်မံၤနီၣ်ကီၢ်ဘၣ်) အံၤအိၣ်လၢ လှိုၣ်သီကီၢ်ဆၢကလံၤဆိးတကပၤန့ၣ်
လီၤ. သဝီအံၤ တယံၤလိာ်သးဒီး ကရံၣ်န့ၣ် ကီၢ်စဲၣ်ကီၢ်ဆၢဘၣ်. တဝၢဖဲန့ၣ် ဟံၣ်ဒုၣ်အိၣ် (၄၀)
ဃၢၣ်ဃၢၣ်ဒီး အါဒၣ်တက့ၢ် အိၣ်လၢ တၢ်လှိုၣ်တၢ်တြီၤဖိတဖၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဒုၣ် (၁၀) ဃၢၣ်ဃၢၣ်
န့ၣ် အိၣ်စီၤစ့ၤဒီး သဝီမိၢ်ပုၤစ့ၤကိးမံးနံး ဒီးခိၣ်လဲၤကျဲန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဒုၣ်တဖၣ်အံၤ အိၣ်လၢတၢ်
လှိုၣ်တၢ်တြီၤပူၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်တြီၤကပၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတဖၣ်အံၤ တအိၣ်ဒီး ကီၢ်ပယီၤထံဖိကီၢ်ဖိလံာ်အုၣ်သး (မးပိၣ်တုၣ်ခး)နီၣ်ဂၤဘၣ်. ပုၤလၢ
ပတဲသကိးတၢ်ဒီးအီၤ တဖၣ် စံးဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်တဘၣ်သးလၢ ပုၤကပၢပနီၣ်အဝဲသ့ၣ် မ့တ
မ့ၢ် ဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီး ပယီၤခိၣ်န့ၣ် တဖၣ်ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ် တူၢ်လိာ် ကညီဒီကလုာ်စၢဖိၣ်ကရၢ
(KNU) ဒ်အဝဲသ့ၣ် ပဒိၣ်နီၣ်နီၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတဖၣ် ကတိၤကညီစ့ၤကျိၣ် န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိစ့ၤဂၤ ကတိၤပယီၤကျိၣ်ဒီး အိၣ်စ့ၤကိးဒီးသဝီ
ဖိလၢစံးကတိၤကွဲးဖးသ့ အဲကလံၤကျိၣ် တဂၤခဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤသဝီဖိ လှိုၣ်ပူသၢပူဃၢၣ်ဃၢၣ်မ့ၢ်
ခရံၣ်ဖိန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအဂၤ တဖၣ်န့ၣ် ဘါမိလုၢ်ပါလၢတၢ်ဘါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျီတၢ်ဘါတဝၢလီၤ
ဆီတဖၣ်အံၤ အိၣ်ဒီးတၢ်ရလိာ်ဘၣ်ထွဲဂ့ၤဒိၣ်မး လီၤ.

ကီၢ်ပယီၤဒီးန့ၣ်တၢ်သဘျီဝံၤဒီး စုကဝဲၤတၢ်သဘၣ်သဘၣ်^၂ ကဲထီၣ်သးအါအါဂီၢ်ဝံၤ ဒီပုၤဝဲ
လှိုၣ်ဂၤလၢ လဲၤထီၣ်အိၣ်လၢ တၢ်လှိုၣ်တၢ်တြီၤန့ၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဝီအံၤလၢကလံၤစိးတခီန့ၣ်လီၤ.
စးထီၣ်ဖဲန့ၣ် ပူသဝီသဝီ သဝီဘၣ်သးကွဲးသး တဘျီဘျီလဲၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးသန့ၤထီၣ်သးလၢ တၢ်မၤ
ဒုးအဖိခိၣ် - အဒိ- သုးတၢ်လီၤတၢ် ကျဲ ဒီးသန့ၤထီၣ်သးလၢ တၢ်လှိုၣ်တၢ်တြီၤတၢ်သ့ၣ်တဖျး အ
တၢ်ဆီတလဲသးအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. (ကွၢ်လၢလၢ)

ဟံၣ်အါတက့ၢ် ဘၣ်တၢ်တုၤအီၤလၢဝၣ်ဒီး အကနူၤဒီးသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢသဝီပူၤ စဲးဝံၣ်ဘုအိၣ်သၢ
ဖျါၣ် (နီၢ်ကစၢ်ပၤ) ဒီး မ့ၣ်အူစဲးအိၣ်လၢ တၢ်ဘါယွၤသရိၣ်တဖျါၣ် တဘျီတခိၣ် အဟ့ၣ်လီၤမ့ၣ်
အူလၢ ဟံၣ်တနီၤနီၤန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဒုၣ်တနီၤနီၤ အိၣ်စ့ၤကိးဒီး ဂီၤသဟီၣ် (solar power) လၢက
သီလီၤ လီၤတဲစီဒီး မ့ၣ်ဘံးတဖၣ်အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်လှိုၣ်ခိၣ်န့ၣ် အိၣ်တယံၤဒီးသဝီဘၣ်ဒီး လဲၤ
ဆဲးကျိးလိာ်သးဒီး ပယီၤလီၤတဲစီတၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါ သ့န့ၣ်လီၤ.

လၢပူသဝီသဝီအံၤ ပယီၤသုးမ့ၢ်တဖၣ် တလဲၤဒုးအီၤလီၤလီၤ နီတဘျီဘၣ်. သန့ၣ်က့ၤ လၢအပူၤ
ကွဲၣ် သဝီဖိတဖၣ် ဘၣ်ဃၢၣ်အိၣ်ကမ့ၢ်တစီတလီၤ အါဒၣ်တက့ၢ် ဖဲလၢပယီၤသုးမ့ၢ်ဟံးဆၢဝဲၣ်တၢ်
အဆၢကတီၢ် န့ၣ်လီၤ. ဖဲပလဲၤဟးအဆၢကတီၢ် တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အိၣ်ခိၣ်မးလၢ ပယီၤသုးကပဲ

^၂ ဖဲတၢ်ဒုးဖးဒိၣ်ခဲ ဘျီတဘျီအဆၢကတီၢ် ယပၣ်သုးတဖၣ်ဒုၣ်အူထီၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်သ့ၣ်လိာ်ဆီလီၤလၢ အပူၤကွဲၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်သ့ၣ်န့ၣ်ထီၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်လီၤမုၢ်ပြဲၤဒီးအဆၢကတီၢ်ဖဲန့ၣ်အခါစိာ်ဃုာ်တၢ်အိၣ်တန့ၣ်ဘၣ်ဒီးစိာ်ဃုာ်
န့ၣ်ထီၣ်ခိၣ်တလဲၤန့ၣ်ထီၣ်ခါလီၤ.

ထီၣ်ဒုးတၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပလဲၤ ဟးအဆၢကတီၢ် MIG ကဘီယုၤဒုးသုး ယုၤဂုၤဝီၤလၢသဝီခိၣ်ဖးဖိ က
အိၣ်အစ့ၤကတၢ်ခဲဘျီန့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤ ခုၣ်အဲၣ်ယုၤခိၣ်န့ၣ်တဖၣ် ဟ့ၣ်စ့ၣ်န့ၣ်ကျဲသဝီဖိတဖၣ်
လၢ ကကတဲၣ်ကတီၤသးလၢ ကမ့ၢ်အိၣ် အဂီၢ်ဒီး မ့ၢ်သ့န့ၣ် ကတဲၣ်ကတီၤပၤ မ့ၢ်တၢ်ပံာ်လၢ ပုၤ
စိာ်အီၤညီန့ၣ်လီၤ.

တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မၢ်လၢသဝီပူၤန့ၣ် သဝီခိၣ်လၢဘၣ်တၢ်ဃုထၢထီၣ်အီၤလၢ သဝီဖိတဖၣ်မၤအီၤ. လီၤ
ကဝီၤ ကရံၣ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ဆီၣ်ထွဲအီၤ. သဝီသ့ကုးသုးပုၤ ပုၤဃုာ်စ့ၤကိးဒီး သရံၣ်ဒိၣ်ဒီး ကိခိၣ်တဖၣ်
န့ၣ်လီၤ. သရံၣ်မ့ၢ် တၢ်တခါလၢ အလီၤဘီလီၤမုၢ်ဒီး ဘၣ်တၢ်တုၤအီၤဂ့ၤဂ့ၤ (လၢဖျါၣ် ဒီး လၢက
မ့ၢ်) လၢသဝီပူၤန့ၣ်လီၤ. အပူၤ ကွဲၣ်န့ၣ်တဖၣ်အတီၢ်ပူၤ ပူသဝီဂီၤသဝီဖိလၢ အလဲၤအိၣ်ဆီလီၤသး
လၢ USA တဖၣ်န့ၣ်ဟ့ၣ် ကျိၣ်စ့ၤတၢ်ဆီၣ် ထွဲမၤစၢၤ. တၢ်မၤဘျီလၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အဂီၢ်အံၤ န့ၣ်လီၤ.
သရံၣ်လီၤလဲၤလၢ အအိၣ်ဘူးန့ၣ် ခဲအံၤ ကဲထီၣ်ဝဲ တီဖျါၣ်ကွဲၣ်လၢသဝီပူၤဒီး ကွဲၣ်အိၣ်တုၤ (၈) တီၤန့ၣ်
လီၤ. (သ့ KNU-KECD လံာ်ညီၣ်သိၣ်ဒိ)

အပူၤကွဲၣ်န့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ပူသဝီသဝီဖိတနီၤ လဲၤသုးလီၤသုးကျဲဆူကီၢ်ကျိၣ်တဲၣ်ဒီး ခဲအံၤအိၣ်လၢ
ဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတနီၤ မၤတၢ်ဒိ ပုၤသုးလီၤသုးကျဲပုၤမၤတၢ်ဖိဖိ ထံကီၢ်လၢ
အအိၣ်ဘူးန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတနီၤ လဲၤသုးလီၤသုးကျဲဆူ USA စီဖျါ ဘၣ်ကီဘၣ်ခဲတၢ်သုးလီၤသုး
ကျဲအဖိလဲၤန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဖိယီဖိတနီၤ (အါဒၣ်တက့ၢ်) ဒီးန့ၣ်ဘၣ် ကျိၣ်စ့ၤတၢ်မၤစၢၤလၢ အဟံၣ်ဖိ
ပီဖိဆူလၢကီၢ်ကျိၣ်တဲၣ် မ့တမ့ၢ် ထံဂုၤကီၢ် ဂၤန့ၣ်လီၤ.



မ့တီၣ်ပံာ်

သဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ဘု တကးဒိဘၣ်အခဲၣ်ညါ (ကွၢ်လၢလၢ) ဟံၣ်ဖိယီဖိအါတက့ၢ် ဘၣ်ဆီ
ထီၣ်. မဲာ်တလဲၣ်ဒီး ထီၣ်ဒုၣ် မ့တမ့ၢ် ပနံၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သန့ၣ်က့ၤ ဟံၣ်ဖိယီဖိတဖၣ် ညီန့ၣ်
တအိၣ်ဘၣ်တၢ်ဖဲးတၢ် ညှိဘၣ်ဒီးမ့ၢ်အိၣ်ဘၣ်သန့ၣ်က့ၤ တအါန့ၣ်ဒီး တနံၣ်တဘျီဘၣ်. ဟံၣ်ဖိယီဖိ
လၢ အဘၣ်လီၤဘၣ်ဆဲးဒၣ်လဲၣ် တၢ်အိၣ်သးအိၣ်ဒိန့ၣ် စ့ၤကိးန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဖိယီဖိ အါတက့ၢ် အိၣ်
ဒီးပနံၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်သ့ပနံၣ်တဖၣ်လၢ ကထံၣ် တၢ်ဒီး မၤဂ့ၤထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အထူးအစီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ထံ
ကျိၣ်ဆဲးဖိသၢဘီအံၤယွၤလီၤဝဲဒၣ်ဆူတၢ်တြီၤဆဲးသဝီအခိၣ်သ့ၣ်လၢအဖျါၣ်လဲၤအသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်
လီၤခိၣ်ဃၢဝဲဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲသ့ၣ်ပုၤတဖၣ်ဒီးဖျါယံၤလၢဂ့ၤဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ကစၢ်ခိၣ်အကပၤ
ဝဲဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ပံာ်ဖျါဝဲဒၣ်ခဲအံၤဘုတၢ်သ့ၣ်တဖျးစံာ်ပျီလၢအပူၤကွဲၣ်ဒီးခဲအံၤန့ၣ်လီၤ.



တၢ်မၤနီၣ်

→ ပူၤသီသီ

တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးစ့ၣ်တဖၣ်ဒီးသးသမူ
တၢ်ဖးအိၣ်မၤအိၣ်တဖၣ်

ခိၣ်ဃၢၤန့ၣ်တၢ်ဆီတလဲအယီ
တၢ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်

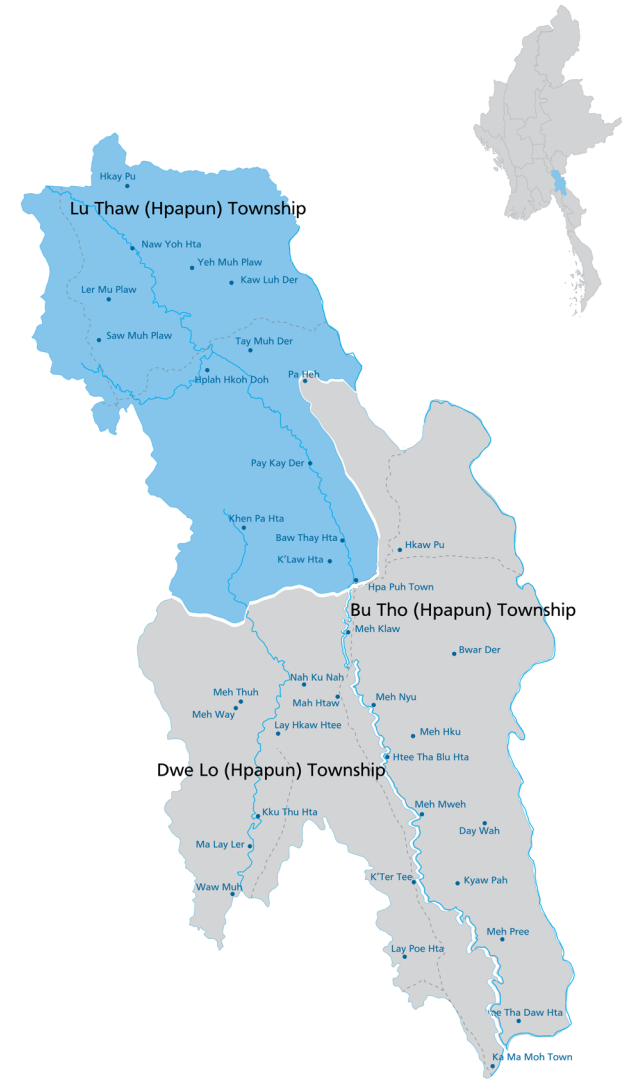
တၢ်ဟ့ၣ်ကူၢ်တဖၣ်

သဝီအဝဲအံၤအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢတၢ်မဲၣ်ညါသးကျိၤလၢအအိၣ်ဘူးဒီးဒၣ်ဒါ(front-line)လၢစုကဝဲ၊
တၢ်သဘံၣ်ဘျီအလီၤလၢကီၢ်ပယီၤကလံၤစိးတကပၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်ဂ့ၢ်တခါလၢလီၤသးစဲကတၢ်တ
ခါလၢပထံၣ်ဘၣ်ဝဲန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ်တၢ်လီၣ်အဝဲအံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဒုးကဲထီၣ်ကဒါက့ၤဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဘၣ်
ဒိဘၣ်ထံးလၢအကဲထီၣ်တဖျါဝဲဘၣ်.ဆူမဲၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတၢ်ဂ့ၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးတဖၣ်တြီ
ဃာ်ပာ်စဲလၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.



စံၣ်ပျီတဖၣ်

ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ-လူၢ်သီကီၢ်ဆၢၤမုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရူၣ်



လူၢ်သီကီၢ်ဆၢၤသးသမူတၢ်ဖးအိၣ်မၤအိၣ်တဖၣ်
တၢ်ထံကွၢ်စိကွၢ်က့ၤတဖၣ်-ခံၣ်တၢ်ဘျီ



တံးမာ်နီၣ်

ပူသဝီသဝီ

→ တံးသ့ၣ်တံးဖျးစ့ဟဲန့ၣ်တဖၣ်ဒီးသးသမူ တံးဖဲအိၣ်မအိၣ်တဖၣ်

ခိၣ်ဃာ်န့ၣ်တံးဆိတလဲအယီ တံးဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်

တံးဟ့ၣ်ကူၣ်တဖၣ်

တံးသ့ၣ်တံးဖျးစ့ဟဲန့ၣ် ဒီး တံးလုၣ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူတဖၣ်

ဖဲပူသ့ၣ်ဝီသဝီန့ၣ် တံးသ့ၣ်တံးဖျးစ့ဟဲန့ၣ်အိၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တံးအံၤမ့ၢ်ဝဲထံးတံးက့ၢ် နီၣ်ပျီ (စံးပျီ) ဒီး တံးလုၣ်ခိၣ်. တံးသ့ၣ်တံးဖျးစ့ဟဲန့ၣ်လီၤ ဘၣ်တံးဆိတလဲအိၣ် (ဘၣ်တံးသ့ၣ်ညါ အိၣ်အါလါ ဖဲဒုးဒွဲၣ်ဒုး) န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိ သါပူတပူ အိၣ်ဒီး ထံးတံးက့ၢ်စံးပျီန့ၣ်လီၤ. စံးပျီတဖၣ်အံၤ မ့ၢ်နီၣ်တကၢ်ပအိၣ်. ပါ ထံးတံးက့ၢ်ဃီ ဒီး တံးန့ၢ်သါလါမိပါဖဲတဖၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. (လီၤဆီဒုၣ်တံး စံးပျီတဖၣ် ဘၣ်တံး နီၣ်ဖးလီၤလါ ဖိတဖၣ်အိၣ် ထံးတံးတုၤသးန့ၣ်လီၤ.) အိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီး စံးပျီပတီၢ်တနီၣ်ဒီး အိၣ်လါ တံးတြါအါန့ၢ်မ့ၢ်ဒီးတံးလုၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဒုၣ်လါအအိၣ်စီၤစ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ် အိၣ်လါတံးတြါဆဲးဖိ ဃုၣ်ဒီးအနီၣ်ကစံး စံးပျီလါ အိၣ်ဒီးအပတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

စံးပျီတဖၣ်ဒီးဘၣ်ထံးလါထံးက့ၢ်ဖိပူန့ၣ်လီၤ. ပန့ၢ်တဖၣ်ဟးတရံၣ်စံးပျီ မၤဂ့ၤထီၣ် ဟံၣ်ခိၣ်အထူးအစီဒီးအခိၣ်မ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တံးမၤဂ့ၤထီၣ်ဟံၣ်ခိၣ်ညါ မ့ၢ်တမ့ၢ် ကသံၣ်မၤ သံတံးဃာ်တဖၣ်န့ၣ် တံးတသ့ၣ်အိၣ် ဘၣ်. ဖဲပလဲဟး (လါအ့ၣ်ဖျးအခါသး ဖဲတံးကိၣ်ဒိၣ် အဆါကတီၢ်) အဆါကတီၢ်စံးပျီတဖၣ် ဘၣ်တံးထဲၣ် အိၣ်ဘူးကဝဲလဲန့ၣ်လီၤ. တံးလီၤဘၣ် တနီၣ်နီၤန့ၣ် ဘုထုၣ်တဖၣ်ဟဲဒိၣ်ထီၣ်ခဲဘျီတဘျီ (လါကကူၣ်အိၣ်လါ လါယုၤန့ၣ်လီၤ). သဝီဖိတဖၣ် ကွဲဘုၣ်အဲလီၤခဲ အဲသ့ၣ်သ့ၣ်လီၤ. ပဲလါလါ စံးပျီပူန့ၣ်လီၤ. တံးအံၤဒုး မၤဂ့ၤထီၣ်ဟံၣ်ခိၣ်ညါအစီ (မ့ၢ်တမ့ၢ် မ့ၢ်ထဲၣ်တံးန့ၣ် မၤဂ့ၤထီၣ်န့ၣ်တြါကွဲၣ်လါ ဟံၣ်ခိၣ်အစီပူလီၤ).

ထဲဒုၣ်ဟံၣ်ဖိဃီဖိတနီၣ် ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဘုယုၤယါလီၤလီၤ လါဒိတန့ၢ်ကျါအဲကီၢ် လါအဲသ့ၣ် အစံးပျီပူန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဒုၣ်လါအဲသ့ၣ်ဘုလါ ထံးတံးက့ၢ်စံးပျီ အါတက့ၢ်န့ၣ် အဲသ့ၣ် သ့ၣ်အါထီၣ်ဘုလါဒုးပူန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိ အါတက့ၢ်န့ၢ် အစံးပျီလါအဲဒီးထံးတံးက့ၢ် (လါဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်) တအိၣ်ဘၣ် အယီ အဲသ့ၣ်ဘၣ် သန့ၤလါဒုးန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိ တဖၣ်အိၣ်ဒီးအကရၢဆဲးကိးဖိလါ လါကသ့ၣ်လီၤ တံးဒီးတံးလုၣ်အကလုၣ်က လုၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒုးတံးသ့ၣ်တံးဖျးစ့ဟဲန့ၣ် တံးရဲၣ်ကျါအိၣ်ဒုးပူထုၣ်ဖိ ကညီကီၢ်³ သန့ၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

တံးသ့ၣ်ဘုဒုးလီၤန့ၣ် ပုတတၢ်မၤတံးဆါတံးဒ် ဒ်ကီၢ်သန့ၤအသိးန့ၣ်လီၤ. စံးပျီလါတံးလုၣ်ခိၣ်န့ၣ် အတအိၣ် လါထံးပွဲကျါနီၣ်တဘျီဘၣ်. (ပူသ့ၣ်ဂီၤသဝီအဲအဲလီၤဆီလိၣ်သးဒီး ကညီသဝီအဂါ တဖၣ်ဒီး တံးပပ်ပနီၣ် ပုတတၢ်သ့ၣ်ပုတအိၣ်လီၤတံးလီၤဆဲးဘၣ်.)

³ တံးဃီထံးသ့ၣ်ညါဝဲအဲအဲတလဲသးလိလါကီၢ်သန့ၤဘၣ်. ဖဲပလဲမၤတံးဃီထံးသ့ၣ်ညါတံးဆါကတီၢ်အါကညီဒိ ကလုၣ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢဒီးကညီကီၢ်ခိၣ်ထံးတံးကရၢကရိတဖၣ်မၤလါကပီၤဝဲလါကတုၣ်လိၣ်မၤသးကိးတံးပူထုၣ်လဲဖိကီၢ် တံးပသန့ၤဒိကညီဒိကလုၣ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢဟံၣ်ခိၣ်ကပံၣ်အတံးဘျုးသးအသိးလီၤ. ဖဲတၢ်တဘျီအဆါကတီၢ်ပယီအ တံးပတံးန့ၢ်စီၣ်ကမိၤတုၣ်လိၣ်ဒီးဆီၣ်ထဲၣ်ဒုၣ်လီၤကပီၤထုၣ်လဲဖိတံးလီၤတံးက့ၢ်ဒီးန့ၢ်ဆါကတီၢ်အါကတီၢ်ပယီအ တံးပတံးန့ၢ်စီၣ်ကမိၤတုၣ်လိၣ်ဒီးတံးဟ့ၣ်လီၤဝဲဒုၣ်လိၣ်အံၤသးအမူးကညီဒိကလုၣ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢလိၣ်ခါသးဟံၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ကမဲး တံၣ်. လါအ့ၣ်ဖျး(၁၄)သီၤပူန့ၣ်)တံးပပ်ကံးပကျါဝဲလုၣ်လါထုၣ်သန့ၤဟံၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လါတံးလီၤထံးတံးလါအဲအိၣ်ဖဲဖျါတြါ ကီၢ်ရဲၣ်ဒီးတံးအူကီၢ်ရဲၣ်အပူန့ၣ်လီၤ.



ထံးစိလါတံးလုၣ်ခိၣ်အစီခိၣ်- ဘုတံးသ့ၣ်တံးဖျးစ့ဟဲန့ၣ်လါ တံးသ့ၣ်အဲလါထံးတံးက့ၢ်(စံးပျီ)ဒီးဒုးတဖၣ်

ဒုးစံးပျီလါတံးလုၣ်ခိၣ်န့ၣ် ဘၣ်တံးမၤပျီအိၣ်လါ လါယုၤအါရဲၣ်တုၤ လါမးရှူးန့ၣ်လီၤ. ကကျါပျီ ဝဲဒုၣ်တံးထုၣ်တံးဘိတဖၣ်အိၣ် ဘၣ်သ့ၣ်ပူမၤတံးဖိအဘူးအဲလဲဒီး မၤယုထီၣ်တံးထုၣ်တံးဘိ ဖဲတံးကိၣ်ခါအဆါကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ညီန့ၢ်ဖဲလါအ့ၣ်ဖျးန့ၣ် တံးဒုၣ်ဒုးတဖၣ်ဝဲဒီး ဟံၣ်ခိၣ်အစီတဖၣ် န့ၣ်ဂ့ၤထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. (ဖဲပူဒုၣ်ထီၣ်တံးအဆါကတီၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ခါဘိဒုၣ်ဒုးအိၣ်စဲး(ကလဲၤဘၣ်အါ) တဖၣ်လါကလဲၤကျါ ဒီဖျါတံးခုၣ်ထီၣ်အယီန့ၣ်လီၤ.) တံးအံၤ တံးမၤလါအဲကီၢ်အဲဒီး ဒွဲၣ်တံးတၢ်တဘျီဝဲအဲလီၤခဲ ဘၣ်မၤကဒီးအိၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လါ တံးထုၣ်တံးဘိလါ တအူ လဲၣ်ထီၣ်တဖၣ် (လီၤဆီဒုၣ်တံး သ့ၣ်ထုၣ်ဆဲးဖိတဖၣ်ဒီး သ့ၣ်တပျီတဖၣ်) ဘၣ်က့ၢ်ပပ်ဖိၣ်တ ပူဃီဒ်သိးကဒွဲၣ်ထီၣ်က့ၢ်အိၣ်အဲကီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလါမ့ၢ် တံးစ့ၢ်လီၤသီအဆါကတီၢ်န့ၣ် ဘုချံ တဖၣ် တံးသ့ၣ်လီၤအိၣ်လဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲတံးစ့ၢ်ခါအဆါကတီၢ်န့ၣ် နီၣ်မံၤထီၣ်လါစံးပျီပူ တချူးလါ လါနီၣ် ဝဲဘၣ်ပူမၤက့ၢ်ဘုအဲခါန့ၣ်လီၤ.

ပုမၤအါတက့ၢ် ဘုတံးသ့ၣ်တံးဖျးစ့ဟဲန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဖိဃီဖိတဖၣ် မၤစၢၤလိၣ်သးတကၢ်ဒီးတကၢ်လါ ကကျါ သ့ၣ်ထုၣ်ဒီးတံးထုၣ်တံးဘိတဖၣ် လါကသ့ၣ်လီၤဘုချံဒီး ဝဲအဲလီၤခဲကုးဘုအဲကီၢ်ဒီးသး သးလါစံးပျီ တဘျီဝဲ တဘျီန့ၣ်လီၤ. သန့ၤက့ၢ် တံးမၤပျီနီၣ်မဲလါတံးစ့ၢ်ခါန့ၣ် ဟံၣ်ဖိဃီဖိ တဒုၣ်စုၣ်စုၣ်မၤအဲလါ အနီၣ်ကစံးစံးပျီပူန့ၣ်လီၤ.

ကညီလုၣ်လါဘုတံးသ့ၣ်တံးဖျးစ့ဟဲန့ၣ် ကဘၣ်ပပ်ကလီၤအိၣ် (၁၀) ဆဲး မ့ၢ်တမ့ၢ်အါန့ၢ်အန့ၣ်လီၤ. တံးလဲၤတရဲၣ်သး ဒ်အဲ ဘၣ်တံးမၤဃးအိၣ်ဒိၣ်ခိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ် လါတံးလီၤ တနီၣ်န့ၣ်ဒ်သိး ပူထုၣ်စံးဖိတ ဖၣ်ကက့ၢ်ဖဲမၤလါအဲဒုးလါ အပူကွဲၣ်အပူ လါအဆါအချအကီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျါလါ ပု (ဖိသ့ၣ်) နီၣ်ဂါအါထီၣ် ၊ ပုဃုၤအိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်လါ ကညီတံးလုၣ်တံးတြါတဖၣ်အါထီၣ်မ့ၢ်လါ စုကဝဲ တံးသဘၣ်သဘုဒီးပယီသးတံးထီၣ်ဒုးတံးအယီ တံးလီၤ တဖၣ်ဃးထီၣ်ဒီး ပူထုၣ်စံးဖိတဖၣ် က့ၢ်မၤတံးလါ ဒုးလါအဲဝဲသ့ၣ်ဖဲဝဲတံးအိၣ် အပူန့ၣ်လီၤ.



တံးမာ်နီၣ်

ပူသဝီသဝီ

→ တံးသ့ၣ်တံးဖျးစ့ဟဲန့ၣ်တဖၣ်ဒီးသးသမူ တံးဖဲအိၣ်မအိၣ်တဖၣ်

ခိၣ်ဃာ်န့ၣ်တံးဆိတလဲအယီ တံးဒိဘၣ်ထဲးတဖၣ်

တံးဟ့ၣ်ကူၣ်တဖၣ်

မ့ၣ်လၢ ပူသ့ၣ်ဂီၤသဝီပူတခီ ပူနီၣ်ဂီၤတံးဖဲတံးဆဲးန့ၣ် တဖၣ်တံးဂီၤဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၣ်မ့ၣ်ဘၣ်. အါဒၣ်တက့ၢ် သဝီဖိတဖၣ် က့ၢ်မတၢ်လၢ ခုးလီၤလံၤပူ ၆ (၇) နံၣ် တုၤ (၁၀) နံၣ်အလီၤခဲန့ၣ်လီၤ.

ဒ်လံၤလၢလၢအသိး ဟံၣ်ဖိဃီဖိအါတက့ၢ် ဘုၤလၢအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်အိၣ်န့ၣ် တလၢတလီၤလၢ ဒီတ နံၣ်ကျါ. အဂီၢ်ဘၣ်. ဘုၤတဖၣ်မ့ၣ်တဂ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဃုၤလီၤဆိအိၣ်လၢ သဝီဖိအဂၤတဖၣ်အိၣ် ဒီးက့ၢ်ဟ့ၣ်တၢ်လၢ အဟ့ၣ်လီၤက့ၢ်အိၣ်န့ၣ်ဒီး ဖဲအဝဲသ့ၣ်က့ၢ်ဟ့ၣ်န့ၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီတ ခိၣ် သဝီဖိလၢအယုၤလီၤ ဆိတံး တဖၣ်မတၢ်လၢ သဝီဖိအဂၤတဖၣ်အစံၣ်လီၤ ဒီးစ့အိၣ်လိာ်အသိး န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိဘၣ်တနီၤနီၤဟ့ၣ်လီၤဆိ (အါဒၣ်တက့ၢ်ဟ့ၣ်လီၤဆိ) အဝဲသ့ၣ်စးဂံၢ်ဘုၤလၢ အဝဲ သ့ၣ်အတၢ်ဟဲန့ၣ်လီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဘၣ်တနီၤ တနီၤ ဝဲတံးယီၤတံး. ခုၤထီၣ်ခုၤလီၤတံးဒီးသိ လုၣ်ယီၤ လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်စ့ဝီၣ် (ဒ်သိးကက့ၢ် ဟ့ၣ်ကမၢ်အဂီၢ်) သန့ၣ်က့ၢ် ကဒီးန့ၣ်ဘၣ် ကျိစ့အတၢ် ဟဲန့ၣ်လၢ မ့ၣ်ဆ့ၣ်မ့ၣ်ဂီၤတံးဖဲတံးမအါန့ၣ် အိၣ်ဒၣ်ထဲၣ်ကဲးဖိန့ၣ်လီၤ. လၢသဝီပူ သိလုၣ်ယီၤ အိၣ် (၁၂) ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢအပူကွံၣ်ယီၤန့ၣ် မ့တမ့ၢ် ဃုန့ၣ်န့ၣ် ကျဲးထီၣ်က့ၢ်လီၤ. ဒီးခိၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်တံးမလဲၤထီၣ်အိၣ် လၢသိၣ်လုၣ်ယီၤကဟးထီၣ်က့ၢ်လီၤအဂီၢ်. ကျဲးအါဘၣ်တံးမလဲၤ ထီၣ် အိၣ်ဖဲ ၂၀၂၀-၂၀ တံးမတၢ်ပတုၣ်တံးခဲးဝဲအလီၤခဲန့ၣ်လီၤ.

လၢကညီကီၢ်ကလံၤစိးတကပၤန့ၣ်ပူဟ့ၣ်လီၤဆိစ့တအိၣ်ဘၣ်. အဃိတဘျီတခိၣ်သဝီဖိ တဖၣ်ဟဲးလီၤဆိစ့လၢ အဝဲသ့ၣ်သကိး မ့တမ့ၢ် အဘူးအတၢ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတဘၣ်လိၣ်ဟ့ၣ် က့ၢ်စ့အ့ၣ်ဘၣ်. လၢသဝီပူ တံးဆိတံးပုၤကျဲးအိၣ်လိၣ်ဖျါဒီး ကျဲးတဖၣ်အါဆိတံးအိၣ်ဃုဒီး တံးအိၣ်လၢအိၣ်ဒီးအဒါန့ၣ်လီၤ. တဘျီ တခိၣ် ပုၤကူလဲၤမၤကတၢ်တဖၣ် (မ့ၣ်ဒၣ်ကညီဖိ) လဲၤလၢသဝီပူ လၢကလဲၤဆိညၣ်ဃုၤ တံးကူတံးကၢ ဒီး တံးအိၣ်အဂုၤအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီတခိၣ်သဝီဖိဘၣ်တနီၤနီၤလဲၤဟးလၢသဝီအိၣ်ဒီးအါန့ၣ်မးဒီးတသိ (မ့တမ့ၢ်လဲၤလၢဝဲ- အဒိ- တီအူ မ့တမ့ၢ် မိၤခဲအိၣ်လၢကရံၣ်န့ၣ်) လၢကပူအံၣ်သ့ၣ်. ညၣ်အုၣ်. monosodium glu- tamate ဒီး သဲးသ့ၣ် (အဂုၤအဂၤတဖၣ်လၢသဝီအိၣ်ဘူးတဖၣ်- အဒိ- သဲးသ့ၣ်) တဖၣ် န့ၣ်လီၤ. တဘျီတခိၣ် အဝဲသ့ၣ်ကူလဲၤမၤကတၢ်ဟုးလၢ တံးဖိတံးလဲၤတဖၣ်အံၣ် လၢကသူကျိၣ်စ့အလီၤ န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ် ထၢဖိၣ်ဝဲဖိၣ် တံးအိၣ်လၢပုၤပူဒ်သိး ဘီၣ်ဒီး ဂီၢ်မ့ၣ်တဖၣ်လၢပုၤပူန့ၣ်လီၤ.



သဝီမဲးဂံၢ်ဘု



ဟီၣ်ကဝီတံးချဲတံးသ့ၣ်တဖၣ်

တံးဃုအိၣ် တံးမဲၤလၢလၢပုၤပူန့ၣ်အဘူးအိၣ်သန့ၣ်က့ၢ် မ့ၣ်မဆိတနံၤအံၣ်. လၢသဝီအိၣ်အဃၢၤ တံးမဲၤလၢအိၣ်တံး ထဲဒၣ်စ့ၤကဲးဖိန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဖိဃီဖိတဖၣ် လဲၤဃုအိၣ်တံးဒီးတံးလုၣ်န့ၣ်ဂီၢ် ဘၣ်ဒီး ဃုအိၣ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢ အဆဲးဒ်သိး ညၣ်ဖိ. ဆဲၣ်တဖၣ်. ဒုတဖၣ်အိၣ်လၢထံဖိကျိၤပူဒီး တံးအံၣ်ကဲးဘူးလၢ အဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အပူကွံၣ်န့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ဆိလီၤကွံၣ် အဝဲသ့ၣ်တံးထူးတံးတီၤဒဲးအမ့ၢ် ထူဒီး စ့ ညၣ်လီၤလဲၤတဖၣ်လၢ ကမပူထီၣ်ဘုအတၢ်ဟးထီၣ်လီၤစ့ၤကဲးန့ၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ် ဟုးသးအိၣ်မ့ၣ်တယၢ ဘၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်အိၣ်မ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တနံၣ်ညါအံၣ် ပုၤတတၢ်သပူတဖၣ်န့ၣ် ကဘၣ်သဂါဒီး တံးအိၣ်တံးအိၣ် တယၢတလီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢအပူကွံၣ်န့ၣ်ကညီခိၣ်ဃာ်န့ၣ်ဒီး KESAN ပုၤဂီၢ်ပုၤဘူးစဲဟ့ၣ်ဝဲတံးတီၤစၢၤမၤစၢၤ(ပၢ်ထွဲ ဃုၣ်ဒ် အမ့ၢ်တံးဟ့ၣ်ကမ့ၢ်ထံတံးရၢၢ်တံးကျဲးလၢလီၤပၢ်လုၣ်ပၢ်ပူအိၣ်ဒီးမၤဝဲအဖဲမ့ၢ်)၊ KDHW (ကညီဒီကလုၣ်စ့ဖိၣ်ကရၢအဒုအဂီၢ်အမ့ၢ်ဘၣ်ထွဲဒီးပုၤဂီၢ်ဝဲအတၢ်လိၣ်)န့ၣ်ဟ့ၣ်ဝဲတံးအိၣ်ဆူၣ် အိၣ်ချဲတံးမၤစၢၤန့ၣ်လီၤ.⁴ KTWG ဟ့ၣ်မၤစၢၤဝဲကွဲၣ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လံၤကွဲးပီးလီဒီးကွဲးသရၢ် သမဲလၢလဲၤတဖၣ်ကွဲးသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်တံးပၢ်ဆုၤတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်မဲလၢ KECD (ကညီဒီကလုၣ်စ့ဖိၣ်က ရၢတံးကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်ကျိၤ)⁵ န့ၣ်လီၤ.သဘျီကရၢနီၣ်တဂၢၢ်စ့ဒီးပုၤလဲၤအိၣ်လၢထံကဲးဂီၢ် ဂၤကရၢဖိသ့ၣ်တဖၣ်မၤစၢၤဝဲဒၣ်ဒီတနံၣ်ညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.မၤဘူၣ်ဝဲပုၤဝဲယုၤလုးတဖၣ်ဒီးဆူက့ၣ် ကါတံးအိၣ်တံးအိၣ်ဖဲ ၂၀၀၈န့ၣ်အခါဆိလီၤန့ၣ်ပုၤတတၢ်ထံတမၢ်အဆဲးဖိတံးတံးကျဲးတခါ(ရၢ် သဲကတီၢ်က့ၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်)အိၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

⁴ ကီၢ်သူလၢဆူၣ်ချဲမၤစၢၤဝဲကျိၤ https://www.knuhq.org/public/en/department/health_welfare
⁵ ကညီကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကျိၤ https://www.knuhq.org/public/en/department/education_and_culture

လူၢ်သီကီၢ်ဆၣ်သးသမူတံးဖဲအိၣ်မအိၣ်တဖၣ် တံးထံကွဲးစိကွဲးက့ၢ်တဖၣ်-ခံဘျီတဘျီ



တၢ်မၤနီၣ်

ပူၤသဝီသဝီ

→ တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးစ့ဟဲန့ၣ်တဖၣ်ဒီးသးသမူ တၢ်ဖးအိၣ်မၤအိၣ်တဖၣ်

→ ခိၣ်ဃၢန့ၣ်တၢ်ဆီတလဲအယီ တၢ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်

တၢ်ဟ့ၣ်ကူၢ်တဖၣ်

သးစၢ်တဖၣ်ညီန့ၣ်ပၢ်တၢ်အုၣ်သဝီဒီးလဲၤကွၢ်ဃုဝဲတၢ်ကူၢ်ဘၣ်ကူၢ်သ့တဖၣ်(လီၤဆီဒၣ်တၢ်လဲၤမၤ လိဝဲဒၣ်ဖဲပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီ)န့ၣ်လီၤ.တနီၣ်ဟဲကွၢ်ကဒါက့ၤအုၣ်အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလီၤဘၣ်ဆၢ အါဒၣ်တက့ၢ်ဒုတဟဲက့ၤကဒါက့ၤလၢးဘၣ်.သးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢပမၤဖဲကရူၢ်တၢ်တၢ်ပီၣ်လိၣ်သး (Focus Group Discussion) အခါတဲဖျါဝဲဒၣ်အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးကဲထီၣ်ကိၣ်သရၢၢ်ကသၣ်သရၢၢ်ပုၤ ကွၢ်ထွဲပုၤဆါတဖၣ်(န့ၣ်စံး)ဒီးမ့တမ့ၢ်ကလဲၤဝဲဆူထံဂၤကီၢ်ဂၤဒီးသိးကမၤလီၤတၢ်ဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဲဝဲဒၣ်ဘၣ်ဃးဒီးစံးအိၣ် (IT) အကီၢ်အစီသ့ၣ်တဖၣ်စံးဖီကဟၣ်(မိၣ်တၢ်)တၢ်မၤလီၤသ့ၣ် တဖၣ်ဒီးတၢ်ခွဲတၢ်ယၢ်လၢကမၤလီၤအါထီၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်သ့ၣ်ဝဲဒၣ်သးဆၢသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခိၣ်ဃၢန့ၣ်တၢ်ဆီတလဲအယီတၢ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်

သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ပၢ်သ့ၣ်ပၢ်သးဝဲဒၣ်မူခိၣ်ကလံၤသီၣ်ဂီၤတၢ်ဆီတလဲအတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကီၢ်ဟဲအါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢအပူၤကွၢ်အန့ၣ်တဖၣ်အန့ၣ်လဲန့ၣ်လီၤ.အဝဲသ့ၣ်စံးဝဲဒၣ် တန့ၣ်ညါအံၤသ့ၣ်လၢတဖၣ်လီၤဆူဝဲဒၣ်လၢအခိၣ်လိဖဲအသီအလါတချးဘၣ်ဒ်အခါဖဲလါအုၣ်ဖျါ လါထီၣ်သီသီန့ၣ်လီၤညီန့ၣ်တဟဲက့ၤမဲထီၣ်ကဒါက့ၤတုၤလၢလါမ့အကတၢ်ဒ်ဘၣ်.ပုၤအါဒ်အါ ဂၤဘၣ်ကိၣ်ဝဲဒၣ်မူခိၣ်စူလီၤအဆၢကတီၢ်တၢ်အိၣ်သးတၢ်ဆီတလဲအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢအပူၤကွၢ် န့ၣ်အခါတၢ်ကရူၢ်လီၤတဖၣ်ဖဲတၢ်ကိၣ်အဆၢကတီၢ်အခါတဘျီတခါန့ၣ်လီၤ.မူခိၣ်စူအါဝဲဒၣ်ဖဲ စးထီၣ်ဖဲလါအိးထီၣ်ဘၣ်၂၀၂၅န့ၣ်အကတၢ်သန့ၣ်က့ၤဒီးဒိန့ၣ်ဃၢန့ၣ်ဃၢန့ၣ်အါတက့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.ဒီး တၢ်ကိၣ်ဒိၣ်ကတၢ်အလါဒ်အမ့ၢ်လါသ့ၣ်ကီၢ်(မၤရဲ)ဒီးလါအုၣ်ဖျါအဆၢကတီၢ်တၢ်စူဝဲဒၣ်ကိးန့ၣ်ဒီး န့ၣ်လီၤ. မ့ဘၣ်တဲပၢ်ဖိၣ်ဃုၣ်ခဲလၢာ် ဒီးပုၤဟီၣ်ကဝီဖိသ့ၣ် ပုၤတၢ် ဟးဂံၢ်ဟးဂီၢ်တၢ်အိၣ်သး အဂီၢ် န့ၣ်(ပၢ်ဃုၣ်ဒီးမၤပျီကွၢ်တၢ်လျှာ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢကသ့ၣ်ဘျီ(စံးပျီ)အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.ထံက့ၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် လၢအယုၤလီၤဆူသဝီဒီးယုၤဆူစံးပျီအလီၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤဆူလီၤဝဲဒၣ်ဒိၣ်စးစးထီၣ်လၢအ ပူၤကွၢ်အန့ၣ်တဖၣ်အန့ၣ်လဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လဲၤထီၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်

- > စံးပျီ- မ့ၢ်လၢစံးပျီပူၤ ထံအိၣ်စူၤအယီ မၤစူၤလီၤဘုထုၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အုၣ်သးအိၣ်စူၢ်ကိးလၢ တၢ်ကီၢ် ဒိၣ် အယီဘုထုၣ်တဖၣ်အသၣ်ဟဲထီၣ် အဖျါဆဲးကိးဖိန့ၣ်လီၤ.
- > တၢ်လျှာ်ခိၣ်၊ ခုး - ဖဲတၢ်စူၤလီၤခါအဆၢအတီၢ် တၢ်ကူးတၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိးဒီး ကဒဲၣ် အူထီၣ်အါအဂီၢ် တမ့ၢ် တၢ်လၢအညီဘၣ်. မ့ၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အထုးအစီတဖၣ်အိၣ်ထဲ စူၤကိးဖိဒီး နီၣ်မံၤအိၣ်အါအယီန့ၣ်လီၤ. အါဒၣ်တက့ၢ် သဝီဖိတဖၣ် ဘၣ်က့ၤဒဲၣ် ထီၣ်တၢ်ခဲဘျီတဘျီအယီ အဝဲသ့ၣ်တၢ်မၤအါထီၣ်အသီကဒီးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကူးဘုဘူး ထီၣ်အဆၢကတီၢ် တၢ်မ့ၢ်စူၤလီၤန့ၣ် ဘုထုၣ်တဖၣ်အုၣ်ထီၣ်စူၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၢ်ကီၢ်လၢ အဂၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ် ယုၤတဖၣ်ဟဲလီၤအိၣ်ဘုန့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်လၢတၢ်ဂီၢ်ကိးအံၤတဖၣ်အယီ ဘုဟးထီၣ်လီၤစူၤန့ၣ်လီၤ. လၢကညီကီၢ်စဲၣ်ပူၤ စုကဝဲၤတၢ် သဘံၣ်သဘုၣ်အယီ သဝီဖိတဖၣ် ဘၣ်ဃုၣ်အိၣ်ကမ့ၢ်ဒီး ဖဲတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးကီၢ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် တၢ်အိၣ်သးအံၤဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ.



ခွဲၢ်အူမ့ၢ်အူလၢနီၣ်ပျီ(ဖးခး)ဒီးနီၣ်ပျီလၢမ့ၢ်အူအိၣ်ဝဲအလီၤခဲ



